

УДК 821.161.2(092)

Свято книги завжди з нами (за матеріалами ЗМІ)

Куля обірвала життя Олелька Островського на сороковому році життя — у 1920-му. Відгоді ім'я цього письменника, драматурга та актора на довгі десятиліття було викреслене з української літератури та культури взагалі. Чи не вперше дізналися ми про нього з "Енциклопедії українознавства", репринтне видання якої вийшло в Україні у перші роки її незалежності в Києві (видавництво "Глобус") та Львові (видавництво "Молоде життя"). Олельку Островському присвячено неповних десять рядків: письменник і драматург, автор виданих у Золотоноші й Києві у 1917—1918 роках історичних повістей "Руйнування Батурина", "Берестечко", "Атакування Нової Січі", "Руйнування Чортомлицької Січі", "Петрик", "Полтава" та ін., а також п'єс "Гетьман Іван Мазепа", "Нірвана", "Стрільці" та ін. Розстріляний більшовиками.

Не набагато більше інформації вміщує й "Вікіпедія", доповнюючи її листом відомого письменника й правозахисника Володимира Короленка, котрий, дізнавшись, що Олелька Островського мають розстріляти, написав листа Голові Раднаркому УСРР Християну Раковському, де наголосив: "Страта його безсудна і несправедлива, була б жорстоким викликом абсолютно законним почуттям українців". Однак, коли ці слова лягли на папір, Олелька Островського уже розстріляли.

Відродив із небуття цього надзвичайно талановитого письменника відомий український літературознавець Василь Яременко, зокрема у книзі "Літератури дивна течія" він виклав базовані на дослідженнях директора Золотоніського краєзнавчого музею Михайла Пономаренка (а саме він ініціював перейменування у Золотоноші вулиці Миколи Островського на вулицю Олелька Островського, життя і діяльність якого тісно пов'язані з цим містом) матеріали про його творчість. Багато з написаного Олельком Островським уціліло. Декілька його творів видали заново, зокрема "Руйнування Батурина", "Гетьман Мазепа", "Полтава", які й лягли в основу трилогії письменника, що експонувалась на XIX Форумі видавців у Львові.

Окрасою виставкових стендів стали й книги "А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГИ", зокрема "Князь роси" Тараса Мельничука та "Ліна. Триста поезій" Ліни Костенко; поліграфічна довершеність цих видань поєднана з класичним текстом. Саме останнє видання, що вийшло в серії "Українська поетична антологія", і визнане серед найкращих книг Форуму видавців—2012. У цьому списку — тритомник "Сто казок: Українські народні казки" видавництва "А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА" за редакцією Івана Малковича. Вони й дають однозначну відповідь на запитання: книга на паперовому носії в епоху інформаційних технологій — рудимент? До цього "ні", образно кажучи, приєднуються ще дві книги: "Пісні з Лесбосу" Сапфо (Львів, "Піраміда") та "Пригорща хвилин" (Львів, "Срібне слово"). Підготовлені знавцем античної літератури Андрієм Содоморою, вони зовсім недавно вийшли й ще пахнуть друкарською фарбою. Декілька слів про самого Андрія Содомору та його творчий доробок: майже щороку виходять у світ твори античної літератури, перекладені українською мовою цим блискучим (інше слово важко й підібрати) знавцем античної творчості.

У величезному масиві книг, представлених на форумі у Львові 764 українськими та іноземними видавцями, справжні поціновувачі знайшли знакові видання. Для багатьох та-

ким стала випущена дрогобицьким видавництвом "Коло" книга "Володимир Винниченко — Розалія Ліфшиц: епістолярний діалог (1911—1918)", упорядкована Надією Миронець, яка заслуговує на вдячність читачів, адже саме за її активної участі вийшла низка публікацій про видатних діячів українського національного відродження. А представлене на форумі видання привертає увагу не тільки змістом, а й оформленням. Ось яке враження воно залишило у Григорія Гусейнова, головного редактора журналу "Кур'єр Кривбасу" та письменника: "...два знайомих портрети на обкладинці — вишукана жінка, яка артистично склала руки під підборіддям, і мужнє обличчя степовика у вишиванці — а також темно-червоний колір обкладинки й добірний яскраво-червоний колір лясє створювали святковість зустрічі з виданням".

А у багатьох відвідувачів форуму таке відчуття залишилось після знайомства з книгою самого Григорія Гусейнова "Повернення в Портленд: роман-щоденник у листах", що вийшла торік у "Ярославів валу" і яку також названо в числі найкращих у конкурсі. Серед переможців, крім зазначених, — "Мальовнича кераміка Косова і Пістия XIX — початку XX століття", упорядкована Галиною Івашків і Тарасом Лозинським; "Анатоль Петрицький. Театральні строї", упорядкована знову-таки Тарасом Лозинським, а також Тетяною Руденко (до випуску обох видань причетний Інститут колекціонерства українських мистецьких пам'яток при НТШ, а співвидавцем другого є Музей театрального, музичного та кіномистецтва і "Оранта Арт Бук"); "Борис Косарев. Харківський модернізм, 1915—1931", упорядкована Мирославом Мудруком (Київ, "Родовід"); "Добрилове Євангеліє 1164 року", упорядник Юрій Осінчук; "Тарас Шевченко й сучасна українська мова: спроба гідної оцінки" Міхаеля Мозера (обидві підготовлені Інститутом українознавства імені І. Крип'якевича, друге — спільно із НТШ); "Львів. Комплексний атлас" (за редакцією Олега Шаблія, Київ, "Картографія"); "Українське образотворче мистецтво: імена, життєписи, твори (XI—XXI ст.)" (Роман Яцків та ін., Харків, "Факт"); "Ідеї смисли, інтерпретації образотворчого мистецтва: Українська теоретична думка XX століття", антологія, упорядкування Романа Яцківа (Львівська академія мистецтв, Інститут народознавства НАН України); "Сльоза і камінь. Походи старими цвинтарями Галичини" Андрія Кіся та "Нью-Йорська група, антологія поезії, прози, есеїстики", упорядкована Марією Ревакович і Василем Габором (обидві випущені літературною агенцією "Піраміда", Львів); "Автентична львівська абетка "Гвара" (Гриць Ерде, Антон Борковський, автор ідеї Юрко Назарук, Львів, Івано-Франківськ, "Холдинг емоцій", "Фест", "Лілея НВ"); "Геноцид та політика масового винищення населення в XX ст." Андрія Козицького (Львів, "Лігопис"); "Монологіон. Прослогіон" Ансельма Кентерберійського" (Львів, Видавництво Католицького Університету) та "Вибрані твори" у трьох томах Інокентія Гізеля (Київ, Львів, "Свічадо").

За внесок у розвиток українського книговидавництва та просування української книги відзначені видавництва "Ярославів вал", "Темпора", "Смолокип" і "Махаон Україна". Серед номінантів також письменник, видавець, упорядник серії "Приватна колекція" Василь Габор, авторка Капітошки та Петрика П'яточкіна Наталя Гузєєва.

Цілком закономірним у цьому списку переможців є "Книжечка, що називається "Silenus alcibiadis", тобто "Ікона Алквіадська (Ізраїльський змії)" Григорія Сковороди, випущена Харківським приватним музеєм міської садиби у ювілейний рік, коли Україна відзначає 290-річчя від дня народження письменника і філософа, а на часі підготовка до його 300-річчя. Низка заходів, що проводились у рамках форуму, присвячені Григорію Сковороді. Зокрема, відомий український письменник Валерій Шевчук у ході авторського вечора прочитав лекцію "Незнаний і непізнаний Сфінкс: Григорій Сковорода очима сучасників", а Тарас Компаніченко провів майстер-клас "Сад пісень Сковороди: Барокова музика та спів", пройшли й поетичні читання "Сковорода Forever".

Готується Україна до ювілею ще одного національного генія і пророка — Тараса Шевченка, 200-річчя від дня народження якого відзначатиметься менш ніж за два роки. Звичайно ж, організатори книжкового дійства у Львові врахували це у програмі форуму. Запам'яталась відвідувачам презентація книги Міхаеля Мозера "Тарас Шевченко і сучасна українська мова: спроба гідної оцінки", що, як уже зазначалось, визнана серед кращих на конкурсі, який традиційно проводиться у рамках форуму, та видання "Кобзаря" українською і російською мовами.

У Державному архіві друку Книжкової палати України зберігається поетична антологія "Степова пектораль" (Одеса, "Маяк"). Її упорядникові — поету і перекладачу Анатолію Глушаку — вдалося зібрати під однією обкладинкою творців поетичної степовіани. Знайомлячись із книгою, переконуюсь, що її упорядник здійснив величезну роботу. А енергетична наповненість видання вражає, викликає бажання дістатись до витоків, тобто до творів Миколи Чернявського, Івана Манжури, Спиридона Черкасенка, Андрія Бабенка, Кесарія Білковського, які увійшли до цього збірника. І хоча книга не значиться серед номінантів конкурсу, вона не змогла пройти повз увагу відвідувачів форуму.

Проблема читання нині постала на повен зріст і перетворилась на глобальну. Особливо тривожна ситуація склалася в Україні, яка переживає важку гуманітарну кризу. Ніяк не можна звикнути до того факту, що в нашій країні видається трохи більше однієї книги на українця, як зазначив відомий український письменник Володимир Базилевський, найменше в Європі (Вирошування зла // Літературна Україна. — 2012. — № 38. — 4 жовтня). Тому-то й б'ють на сполох усі ті, хто причетний до світу творення і розповсюдження книги. Прозвучала ця тривога й на XIX Форумі видавців у Львові. Його організатор Олександра Коваль і президент Української асоціації видавців та книгорозповсюджувачів Олександр Афонін дуже занепокоєні тим, що існуючі нині пільги для книжкової галузі можуть бути нею втрачені. А це означає, що національне книговидавництво, яке й так ледь живе, зовсім зачахне. Ціни на книги й нині дуже "кусаються", і як наслідок — українці у першому півріччі нинішнього року, за даними, оприлюдненими на XIX Форумі видавців у Львові Олександром Афоніним, купили видань на 20 відсотків менше, ніж за аналогічний період минулого року.

Але й не факт, що той українець, на якого припадає одна книга, обов'язково її прочитає. Культуру читання потрібно виховувати. І значну роль у цьому відіграють книжкові форуми. На тому ж таки львівському пропаганді книги було присвячено всі заходи, значна кількість із них — читання загалом і дитячому зокрема: засідання "круглого столу" "Третій вік: задоволення від читання", дискусія "Якою має бути кампанія щодо популяризації читання". За участі учнів і педагогів Львова та області уже увосьме проведено

"Свято читання в країні янголят". Безпосередню участь у пропаганді читання взяли українські письменники: Андрій Кокотюха, Тая Малярчук, Дзвінка Матіяш, Олесь Барліг, Олег Коцарев, Тарас Федюк, Павло Коробчук, Лесь Белей, Юлія Стаховська, Любов Якимчук, Лариса Денисенко, Галина Вдовиченко, Андрій Антоновський; зарубіжні: Надія Галіч, Юріца Павлович, Даміра Шодана (Хорватія), Пьотр Зоммер, Зигмунд Мілошевич (Польща), Петер Штангер (Австрія), Антон Рудак (Білорусь), Рагнар Стрьомберг (Швеція). Така увага до вирішення цієї проблеми зрозуміла, адже воно, як відомо, залучає до пізнання культурних цінностей, до знайомства з різноманітними традиціями. Сьогодні виконання такої суспільної функції стали перебирати на себе від паперових носіїв електронні. І, здається, найпершим, хто став пропагувати таку співпрацю, був саме Форум видавців у Львові. Як і активне залучення до читацьких лав юних українців.

Книжкове дійство у Львові збіглося у часі з акціями протесту, які тривають в Україні після прийняття Верховною Радою мовного закону. Зрештою, окремі заходи форуму стали частиною цих акцій. Презентована на ньому книга Івана Дзюби "Бо то не просто мова, звуки..." продовжила дискусію письменника із владою, започатковану ще п'ятдесят п'ять років тому книгою "Інтернаціоналізм чи русифікація?", мовні проблеми були винесені й на засідання "круглого столу", учасники якого обговорили питання "Інформаційні війни проти України: чи можна захиститись від книжково-мовних атак?". Право навчатися, читати, спілкуватись материнською мовою українці, як відомо, виборювали протягом багатьох століть. Історію цієї проблеми як національну загалом, за образним висловом Володимира Винниченка, не можна читати без брому, ось хоча б такі її сторінки, як українсько-польські відносини. Серед її активних сучасних дослідників — Володимир В'ятрович, презентація книги якого "Друга польсько-українська війна 1942—1947 рр." відбулась на Форумі видавців. Досліджує автор і репресії радянської тоталітарної системи проти українського народу, що лягли в основу його "Історії з грифом "Секретно", друга книга якої була представлена увазі відвідувачів.

Історія та література тісно переплелись, доповнюють одна одну — в цьому переконує творчість Василя Шкляра, який відкрив українському читачеві трагічні сторінки, пов'язані із завершальним етапом повстання холодноярців у роки визвольних змагань. Письменник уже не вперше взяв участь у Форумі видавців у Львові. Але й цьогорічні зустрічі його учасників та гостей з Василем Шклярем стали відкриттям для багатьох з них і щораз збирали значну аудиторію.

Якщо автор "Чорного ворона" — традиційний учасник форуму, то Почесний гість Львівського літературного фестивалю, що проводився у межах XIX Форуму видавців, лауреат Букерівської премії, англійський письменник П'єр Ді-Бі-Сі (справжнє ім'я Пітер Уоррен Фінлей) — його відкриття, а виставкові заходи, розпочинаючи від прес-конференції Почесного гостя, проведеної ним у день відкриття, стали "родзинкою" цього книжкового свята. А порушував Почесний гість досить актуальні проблеми, взяти хоча б дискусію за його участі "Як боротися зі зневіреністю в епоху світового дефіциту? Погляд на другу половину двадцятого століття з різних боків Берлінського муру".

Форум видавців "відкрив" не лише П'єра Ді-Бі-Сі, а й Бруно Шульца, письменника та художника єврейського походження із Дрогобича, котрий писав польською та німецькою мовами. До слова, українському читачеві було подаровано одразу кілька книг цього письменника, які стали вистав-

ковими експонатами, разом із виданнями про письменника вони і "взяли участь" в імпрезі сюрпризів XIX Форуму видавців: зокрема, відбулася презентація "Динамонових крамниць" та інших оповідань у перекладі Юрія Андруховича, книги Тараса Вознока "Бруно Шульц", дискусія "Про переклад прози Бруно Шульца Юрієм Андруховичем". Неоднозначне враження залишив виступ Віктора Єрофєєва "Бруно Шульц, письменник як жертва", і присутні переконались, що підстави для такого твердження були.

Серед різноманіття заходів цього свята були й виставки, присвячені тим, чия професія винесена у назву форуму. Це й інтерактивна дискусія "Маленькі видавництва з наполеонівськими планами", й обговорення тенденцій розвитку книжково-видавничого ринку на прикладі міжнародного медіаконцерну "Bonnier AB" (Швеція) та інші. У рамках форуму викладач Києво-Могилянської школи бізнесу Валерій Пекар провів лекцію "Маркетингові тренди: зміни у поведінці споживачів", представивши аудиторії ймовірні варіанти розвитку цих трендів і можливості їхнього використання у видавничому бізнесі.

XIX Форум видавців у Львові передав естафету міжнародному фестивалю "Книжковий Арсенал", присвятивши своєму наступникові один із заходів. Насамкінець декілька цифр, що загалом характеризують це свято книги: у ході традиційної благодійної акції "Українські книжки — сільським бібліотекам" львів'яни зібрали майже 2,5 тисячі видань. За чотири дні роботи ярмарку на ньому побувало 45 тисяч відвідувачів, більше половини — безоплатно. Серед них — 1812 благодійників, які передали із власних бібліотек книги на акцію "Українська книга — сільським бібліотекам", 6318 пенсіонерів, які взяли участь в акції "Третій вік" — задоволення від читання", 2236 вчителів та викладачів вищих навчальних закладів, 1807 бібліотекарів та працівників установ культури, 1886 школярів.

*Матеріал підготувала
Катерина Терещенко,
старший науковий співробітник відділу
наукового опрацювання документів і організації
каталогів Книжкової палати України*

Надійшов у редакцію 26 вересня 2012 року